

VALLOMÁSOK RECSEKRŐL 4287

Beszélgetés Gyarmathy Líviával és Böszörményi Gézával

Böszörményi Géza és Gyarmathy Lívia forgatás közben. Operatőr: Pap Ferenc

Elkészült kétévi munkával Gyarmathy Lívia és Böszörményi Géza „Recsk, 1950–53. Egy titkos kénszermunkatábor története” című háromrészes dokumentumfilmje a még élő internáltak, egykori ávós nyomozótisztek és örök megszólaltatásával.

Böszörményi Géza: Recsk annyira értelmetlen dolog volt, hogy ma sem lehet teljesen megérteni. Ez derül ki a film riportalanyainak szavaiból is. Én igyekeztem magamban elnyomni az emléképeket, ez az agy trükkje a feldolgozhatatlan emlékekkel. Filmet is azért csináltam, hogy mégis valamennyire „megemésztsem” azokat. Amikor először mentem vissza Recskre, a *Laura* című filmem forgatásakor — a telepre alig lehetett ráismerni, a helyét beültették erdővel —, nem a konkrét élmények jöttek vissza, hanem maga az érzés: a kiszolgáltatottság. Megalázó helyzet, hogy az ember elveszti az önállóságát, hogy félnie kell és függ valakiktől. Nem szeretek Recskben lenni szabadon sem.

Gyarmathy Lívia: Nem

találkoztam olyan riportalannyal, akiben ne okozott volna maradandó sérülést az internálótábor. Titkolt, leplezett, de olyan mély sérülést, amit egy életen át ne hurcolt volna. És ennek oka nemcsak Recsk volt, hanem az azóta eltelt harmincöt év, amelyben az erkölcsi rehabilitáció nem történt meg. Hogyan lehet, hogy ma, 1989-ben ezek az emberek még mindig nincsenek rehabilitálva?!

Böszörményi Géza: A recski helyzet analóg az országos helyzettel. 1953-ban azt mondták, hogy vége, de ez nem volt igaz. Akik elkövették a gáztetteket, beépültek az új rendszerbe, és a kulcsfigurákat máig nem számoltatták el. A Magyarországon maradt volt internáltak nem mertek egymással beszélni sem, másodrendű állampolgárok maradtak — egészen az utóbbi évekig, amikor megalakult a recski szövetség. Veszélyes emberek voltunk, mert tudtunk a bűnökről.

Gyarmathy Lívia: Recskre lemenni még két éve is rendkívül kockázatos dolognak számított. A fák közé húzódva figyelték a

mozgásunkat. Üzentek, hogy ne foglalkozzunk ezzel a témával. Egerben például nem jelenhettek meg az Alföld folyóiratnak a recski riportokat közreadó példányai. Titokkal terhelt kor ez ma is, negyven év távolából. Én 1950-ben véletlenül értesültem Recsk létezéséről. Diákként Putnokra utaztam, és a zötyögő vonatban este leoltották a lámpákat, amikor elmentünk Recsk mellett. Mindenki az ablakra tapadt, nézték a tábor fényeit, és valaki felkiáltott: itt a büntetőtábor. Akkor hallottam erről először.

Böszörményi Géza: Apám a Szabad Európa Rádióból tudta meg, hogy élek és Recskben vagyok. Egyetemista hallgatóként ugyanis külföldi tűzkövet vettem egy osztálytársamtól, és ez elegendő ok volt ahhoz, hogy elvigyenek. Valószínűleg ifjúsági kémügyet akartak kreálni a dologból, hogy megfélemlítsék az egyetemistákat. A kész koncepcióban mindenkit egy megadott szerepkörbe illesztették. Ez volt az úgynevezett Visinszkij-elv: nem a tények számítottak, hanem a beismerő vallo-

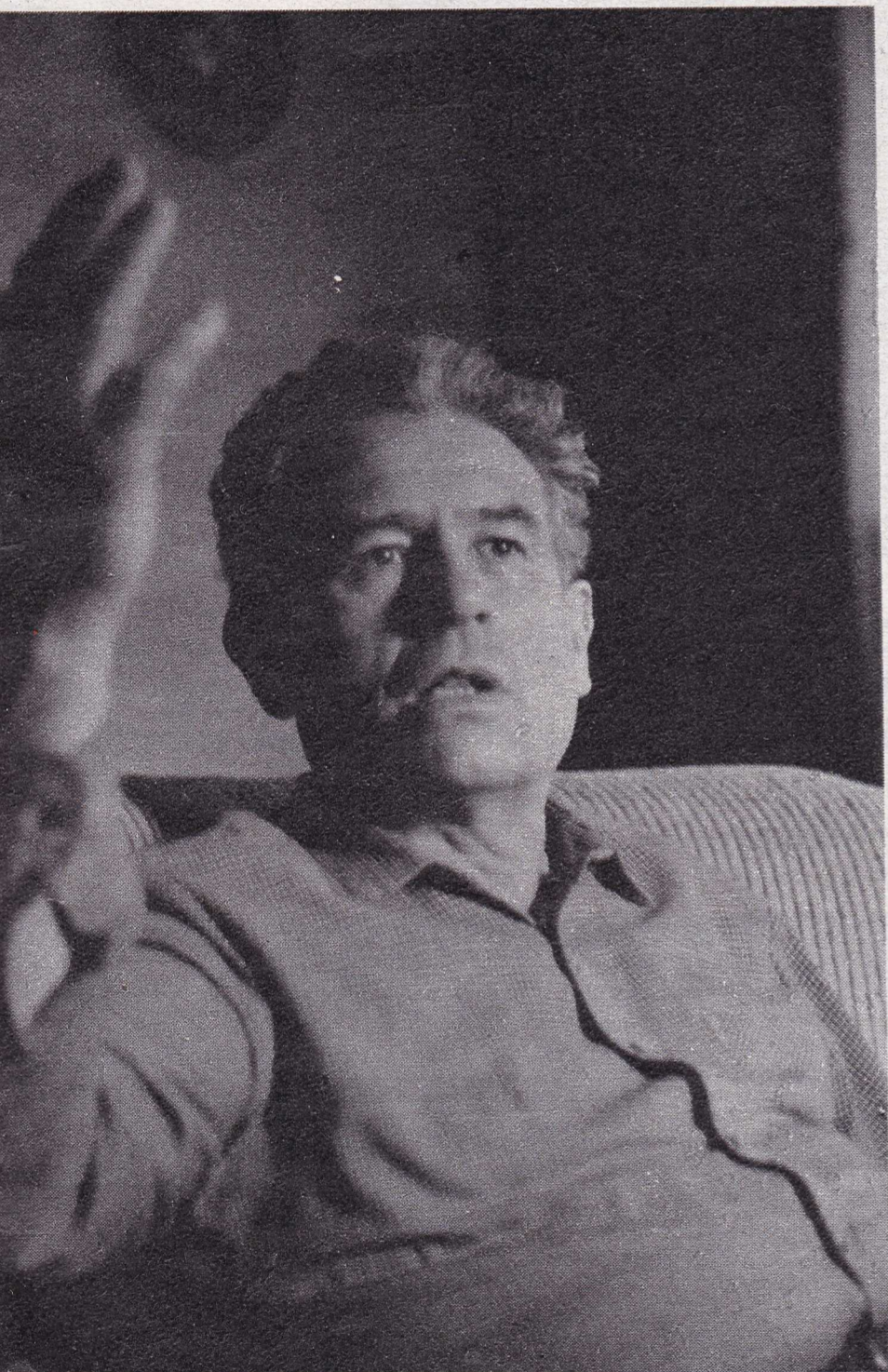
más. Végül talán azért nem lett ebből a perből semmi, mert megkezdődött a Mindszenty-per. Ítélet nélkül, három és fél évet töltöttem Recskben, egészen a tábor megszűnéséig. Amikor forgatni kezdtük a filmet, viszolygással beszéltünk a volt ávósokkal, a tábor óreivel. De fokról fokra kiderült, hogy nem ők az igazi bűnösök, és nem is éreznek lelkiismeret-furdalást, ezért álltak a kamera elé. Természetesen akadtak; akik megtagadták a nyilatkozatot, főként a magasabb rangúak közül.

Gyarmathy Lívia: Olyan vállalkozásba kezdünk, amely az ötvenes évek monolitikus diktatúrájáról kíván sajátos, szubjektív analízist adni. Már a *Faludy György költő* című filmünk is — amely párhuzamosan készült a mostanival — ebbe a vállalkozásba illeszkedik. Iszonyatosan nagy munka ez, gondos mérlegelést kíván. Úgy szeretnénk e kor alapjait ábrázolni, hogy ne kurrens divatcikk, hanem érvényes kordokumentum váljon belőle.

Lejegyezte:
Ézsiás Erzsébet

Benkő Zoltán, a gúzsbakötés világbajnoka. A háború alatt fegyveres ellenálló. A felszabadulás után a Parasztpárt ifjúsági vezetője. Recskén őt kötötték a legtöbbször gúzsba. Ma Münchenben él

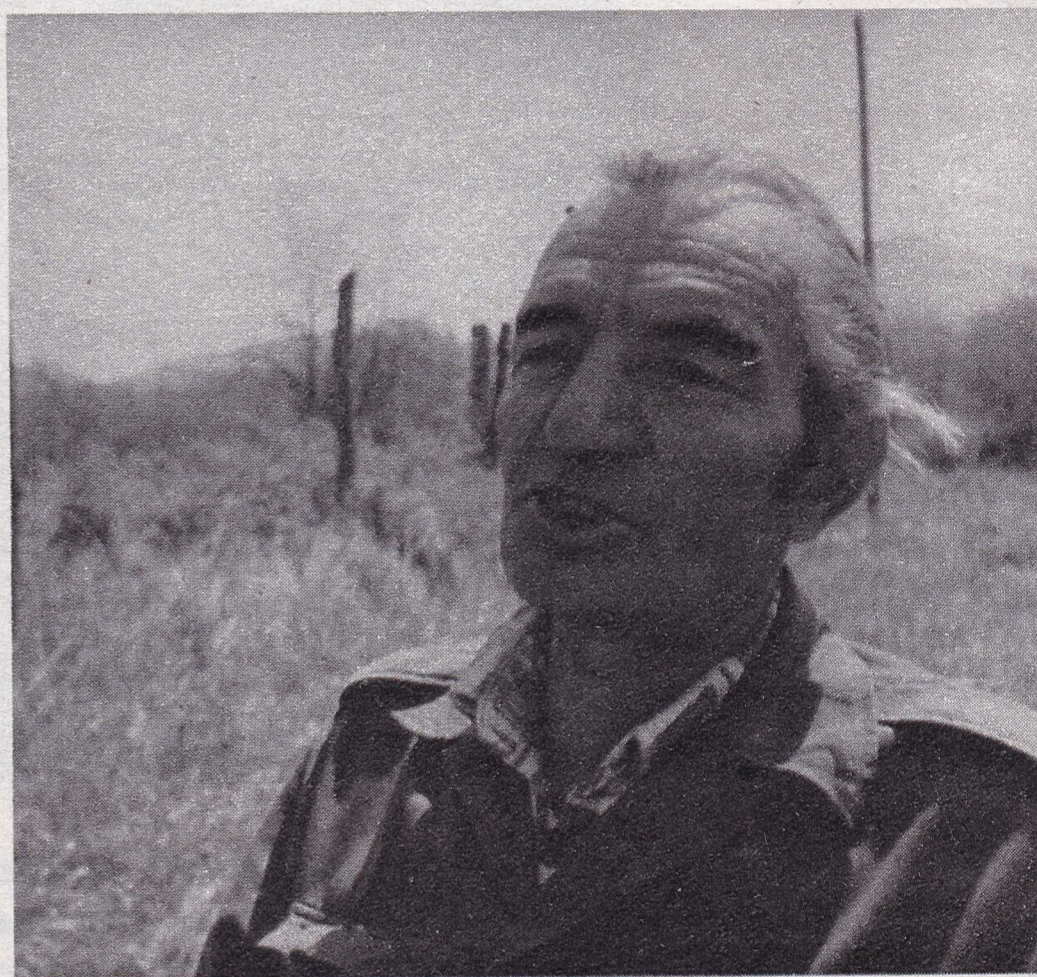
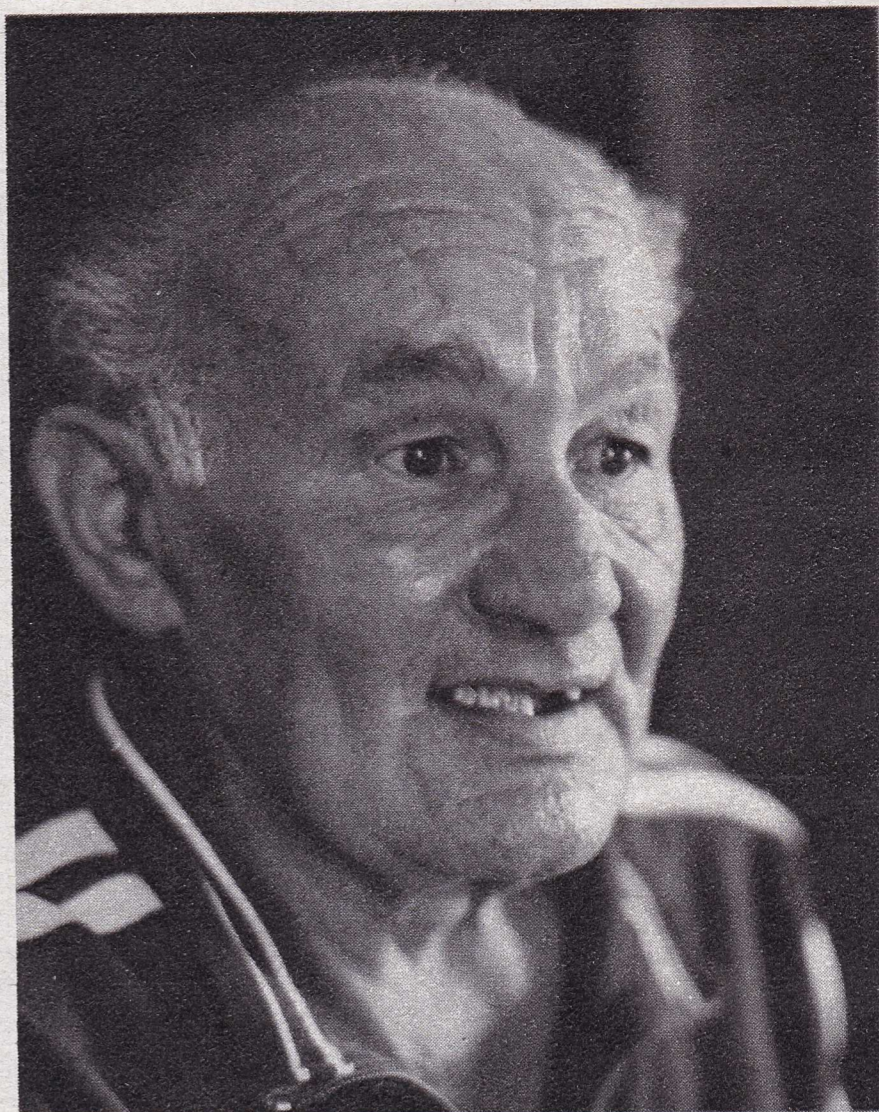
Györgyey F. Aladár, volt recski rab. Őt azzal vádolták, hogy De Gaulle kémje, noha nem is tudott franciául. Ma az amerikai Yale Egyetem könyvtárosa

Michnay Gyula — az egyetlen ember, akinek sikerült Recskről megszöknie. Sopron környéki lakos volt, így a határon is át tudott jutni. Ő vitte meg a hírt a Szabad Európa Rádióknak a tábor létezéséről és az internáltak névsoráról. Ma az NSZK-ban él

Kéry Kálmán ezredes, az 1. magyar hadsereg vezérkari főnöke. A háború alatt Dálnoki Miklós Bélával együtt átállt az oroszokhoz. A felszabadulás után civil lett, 1948-ban letartóztatták. Ma a recski szövetség tiszteletbeli elnöke

Kövesdi György, operatív tisz. Jelenleg nyugalmazott rendőrtiszt Miskolcon

Varga János, ragadványnevéen „vágottnyakú”. A recski fegyőrök párttitkára volt. Kemény ember, aki mind a mai napig vállalja nézeteit. Később bányásként dolgozott

Tóth András, volt ávos ór. Ma is Recsk környékén él

